הפילהרמונית הישראלית, העונה ה־90

תל אביב: 2 * אינטרמצו * הפילהרמונית בג'ינס * נובמבר 2026

גרגיי מודורוש, מנצח

קונצרט למנויים מס' 2

תל אביב, היכל התרבות ע"ש צ'רלס ברונפמן, אולם הקונצרטים ע"ש לאוי
אינטרמצו | יום ו' | 6.11.26 | כ"ו בחשוון תשפ"ז | 11:00

ג'ינס | יום ה' | 12.11.26 | ב' בסכלו תשפ"ז | 21:00

היצירות בקונצרט

זולטאן קודאי (1882-1967): מחולות גלנטה

משך היצירה: כ־16 דקות

דברי הסבר

זולטאן קודאי היה מלחין, אתנומוזיקולוג ופדגוג, שלושה עיסוקים שהשתלבו זה בזה במהלך כל שנות פעילותו. כפדגוג הוא הדגיש את ההנאה שבלימוד המוזיקה ובעשייה המוזיקלית, וביכר את השימוש בשירי עם כחלק מתהליך הלימוד. כאתנומוזיקולוג הוא נודע בעיקר באוספים הרבים של שירי עם ומנגינות עממיות שהקליט במרחב הכפרי של הונגריה וטרנסילבניה, בין היתר יחד עם חברו בלה ברטוק. שפתו המוזיקלית כמלחין התבססה על החומרים המוזיקליים העממיים בהם עסק כאתנומוזיקולוג, בשילוב עם המסורת המוזיקלית המערבית־גרמנית ועם השפעות ממוזיקה צרפתית של ראשית המאה ה־20.

הוא נולד בקצ'קמט שבמרכז הונגריה, אז חלק מהאימפריה האוסטרו־הונגרית. הוריו היו חובבי מוזיקה, ובילדותו למד נגינה בפסנתר, בכינור ובוויולה, ואף לימד את עצמו לנגן בצ'לו. אביו עבד ברשת הרכבות ההונגרית כמנהל תחנות רכבת. האב עבר בין תחנות רכבת שונות ועל כן קודאי הצעיר העביר את ילדותו בין עיירות שונות באזור הכפרי שבשטח האימפריה האוסטרו־הונגרית. אחת העיירות האלה הייתה גלנטה, עיירה קטנה ליד ברטיסלבה, כיום בשטחה של סלובקיה.

היצירה "מחולות גלנטה" נכתבה בשנת 1933, והיא מעוררת מחדש את הצלילים ששמע קודאי בילדותו שם. היצירה כתובה בהשראת סגנון הוֶרבּוּנקוֹש (Verbunkos) ההונגרי־עממי. במקורה, מוזיקת הוֶרבּוּנקוֹש שימשה לליווי ריקודים נלהבים ופרועים בנגינת להקות צוענים, ריקודים שנועדו לפתות את הנערים המקומיים להתגייס לצבא. במוזיקת הוֶרבּוּנקוֹש שני חלקים עיקריים. החלק הראשון, לאשו (Lassú), איטי וחופשי, לעתים שירתי, לעתים דיבורי. לרוב, בחלק זה נשמעים קטעי סולו של כינור או קלרינט, בין אם הקלרינט המערבי המוכר לנו ובין אם טרוגאטו (tárogató), כלי נשיפה עממי דומה. החלק השני, פריש (Friss), הוא ריקודי באופיו, מהיר, פרוע ווירטואוזי.

קודאי שומר על חלוקה זו ב"מחולות גלנטה". החלק הראשון איטי ובו נושא באופי מאסטוזו (בהוד ובהדר). המלודיה מאופיינת במקצב מנוקד כפול, בצלילים קצרים על הפעמה ובדגשים על הפעמה השלישית בתיבה - מאפיינים מובהקים של המוזיקה ההונגרית. במרכז חלק זה קדנצה נרחבת של הקלרינט. החלק השני מורכב מרצף של חמישה מחולות וביניהם מהדהד נושא המאסטוזו מהחלק הראשון. הריקודים מתערבבים ומתחברים ביניהם עד לסיומה המבריק של היצירה.

כתב: עודד שני-דור

פיוטר איליץ' צ'ייקובסקי (1840-1893): סימפוניה מס'4 בפה מינור, אופ' 36

אנדנטה סוסטנוטו – מודרטו קון אנימה

אנדנטינו אין מודו די קנצונה

סקרצו: פיציקטו אוסטינטו - אלגרו

פינלה: אלגרו קון פואוקו

משך היצירה: כ־40 דקות

דברי הסבר

הסימפוניה הרביעית מאת צ'ייקובסקי נתפסת כאבן דרך משמעותית וכנקודת מפנה ביצירותיו הסימפוניות. הוא עצמו החשיב אותה ליצירה הטובה ביותר שכתב עד אותה עת.

הסימפוניה הרביעית נכתבה בשנים 78-1877. באותה תקופה נישא צ'ייקובסקי לאישה שבקושי הכיר, אנטונינה מיליוקובה. יתכן כי עשה זאת מתוך כוונה להסוות את נטיותיו המיניות. על כל פנים, נישואים אלה היו מייסרים עבורו והחזיקו זמן קצר בלבד. באותה עת סייעה לו אישה שנכנסה לחייו זמן קצר קודם לכן, נדז'דה פון מק, שהייתה לפטרוניתו וידידתו הקרובה ביותר. על אף שהשניים הסכימו שלא להיפגש פנים אל פנים, נרקמה ביניהם ידידות עמוקה, וצ'ייקובסקי החליט להקדיש לה את הסימפוניה הרביעית. הם סיכמו שההקדשה תהיה אנונימית, ולכן נבחר הנוסח הפשוט והיפה: "לחברתי הטובה ביותר". בהתכתבויות בין צ'ייקובסקי לפון מק, המהוות מקור מרכזי ומרתק בנוגע לסימפוניה הרביעית, הוא עדכן אותה בשלבי ההתקדמות ביצירתו שאותה כינה תכופות "הסימפוניה שלנו".

אחד הדיונים הבולטים בקרב המלחינים והמבקרים בתקופה הרומנטית נגע לחלוקה בין מוזיקה "טהורה" או "אבסולוטית" המתפתחת דרך צורתה ומאפייניה המוזיקליים, ומוזיקה תוכניתית, כזו הנושאת מסרים או הקשרים חוץ־מוזיקליים מובהקים. על אף שצ'ייקובסקי מביע את הקושי לתאר במילים מוזיקה כלית כה מורכבת כמו הסימפוניה, הוא מודה בפני פון מק כי בסימפוניה שלהם ישנה תוכנית: "לך, ורק לך, אני יכול ומוכן להסביר את המשמעות של הסימפוניה כולה ושל כל אחד מפרקיה. כמובן שאני יכול לעשות זאת במושגים כלליים בלבד."

בהתכתבות המקורית שתורגמה לעברית על ידי אברהם לביוש מתאר צ'ייקובסקי את הרעיון המרכזי העומד בבסיס היצירה: "בסימפוניה שלנו ישנה תוכנית... זהו הגורל, הכוח הפאטאלי, העומד בינינו לבין האושר. נוטר קנאי זה דואג לבל יהיו המזל והשלום שלמים ונטולי ענן, והוא תלוי מעלינו כחרבו של דמוקלס ומרעיל את נשמתנו בתמידות, ללא רתיעה. אין לנצחו, אין להכניעו. עלינו להיכנע לו ולמצוא מקלט בגעגועי שווא."

התרועה הפותחת את הסימפוניה בנגינת כלי הנשיפה היא המוטיב המרכזי בה, המסמל את הגורל. המוטיב נשמע פעמים רבות לאורך הפרק וגם בסוף היצירה, בפרק הפינלה. אחרי הפתיחה מופיע נושא דמוי ואלס, ולאחר שזה מתעצם ומתגבר מבליחות מלודיות איטיות ושלוות יותר שצ'ייקובסקי מתאר כצלילי שמחה, מעין חלומות בהקיץ. דרך הנושאים המנוגדים הפרק כולו נע בין שני המצבים - הדרמטי והשלו, המציאות הקשה והחלומות החולפים.

הפרק השני והלירי מתחיל בנגינה סולנית של האבוב על רקע פריטות של כלי הקשת. המנגינה עוברת לצ'לים ובהמשך גם לקבוצות נוספות בתזמורת. לאחר שהפרק מגיע לשיא בעוצמה ובתזמור, מבליחה שוב המלודיה המרכזית בנגינת הכינורות. היא נשמעת כמו בהתחלה, אך זו מעין וריאציה יפה במיוחד שבה כלי הנשיפה מעץ כמו ממלמלים פרגמנטים שקטים של צלילים הנשזרים בעדינות ומקשטים את המנגינה. על אף שהפרק יכול להישמע נינוח, פסטורלי לעיתים, צ'ייקובסקי תיאר דרכו תחושה של מלנכוליה סביב זיכרונות העבר: "זוהי תחושת המלנכוליה המגיעה לעת ערב כאשר אתה עייף מעמלך, יושב לבדך, לוקח ספר – אך הוא נופל מידיך. אז מציפים הזיכרונות. אתה גם מתחרט על העבר, ועם זאת לא היית רוצה להתחיל את חייך מחדש. החיים עייפו אותך… זה עצוב ובמידת מה גם מתוק, לשקוע בעבר."

הפרק השלישי הוא סקרצו במבנה התלת־חלקי המסורתי, והוא בעל אופי קליל ביחס לשני הפרקים הקודמים. הוא מתחיל בפריטות זריזות בכלי הקשת עד לכניסת כלי הנשיפה מעץ המסמנת את החלק השני של הפרק. לפי המלחין, בפרק זה אין ניסיון להעביר רגש מסוים. חלקיו השונים הם כמו רצף של תמונות ללא קוהרנטיות וקשר למציאות.

בפרק הפינלה צ'ייקובסקי יוצר רושם של חגיגה עממית. לגבי פרק זה מסביר, כי אם האדם מתקשה למצוא סיבות להיות מאושר, עליו להביט על הסובבים ולראות כיצד אנשים מתמסרים לתחושות השמחה וההנאה. מלבד החגיגיות והאנרגטיות המאפיינות את תחילת הפרק, בולטת בו מנגינה עממית פשוטה הנשמעת פעמים רבות בחזרות ובווריאציות. מנגינה זו העוברת בעיקר בין כלי הנשיפה השונים היא ציטוט של שיר העם הרוסי (שלו גם תרגומים וביצועים שונים בעברית) "בשדה עומד לְבנה קטן". מוטיב הגורל מתחילת היצירה מופיע שוב, ומוביל לסיומה החגיגי והעוצמתי של הסימפוניה כולה.

כתבה: נוגה שלוש

האומנים המשתתפים

גרגיי מודורוש, מנצח

המנצח ההונגרי גרגיי מודורוש זכה לאחרונה בפרס "מנצח השנה" של תחנת הרדיו ההונגרית "רדיו ברטוק". בעונת הקונצרטים הנוכחית הוא חוזר לנצח על הפילהרמונית של לונדון, התזמורת הפילהרמונית המלכותית, הפילהרמונית של דרזדן, תזמורת הרדיו הנורווגית, התזמורת הסימפונית של קלן והאופרה הממלכתית ההונגרית, ומנצח לראשונה על הפילהרמונית הישראלית, התזמורת הסימפונית של מונטריאול, התזמורת הסימפונית של SWR, תזמורת הרדיו הפילהרמונית של הנובר, והתזמורת הסימפונית הלאומית של קוריאה.

במהלך הקריירה הבינלאומית שלו ניצח מודורוש על התזמורת הסקסונית הממלכתית של דרזדן, תזמורת פסטיבל בודפשט, תזמורת פילהרמוניה, התזמורת הסימפונית NHK, תזמורת רדיו צפון גרמניה, התזמורת הממלכתית של בואריה, תזמורת טונהאלה, התזמורת הפילהרמונית של רדיו צרפת והתזמורות הפילהרמוניות של אוסלו ושל הונג קונג.

גרגיי מודורוש מנצח דרך קבע גם על רפרטואר אופראי. הוא הוביל הפקות שזכו לשבחים באופרה האנגלית הלאומית, באופרה הממלכתית ההונגרית, בתיאטרון ז'נבה, באופרה הוולשית הלאומית, באופרה ההולנדית הלאומית, ובתיאטרון לה מונה.

לגרגיי מודורוש דיסקוגרפיה נרחבת, בה הקלטות עם התזמורת הפילהרמונית המלכותית של לייז', התזמורת הסימפונית הגרמנית של ברלין, הפילהרמונית של אוסלו, התזמורת הסימפונית של ברמינגהאם, התזמורת הסימפונית של קלן והתזמורת הסימפונית של תאגיד השידור הבריטי. הקלטותיו מקיפות רפרטואר רחב, וכוללות יצירות מלב הרפרטואר של הקאנון הסימפוני, לצד יצירות נדירות, תגליות חדשות ומוזיקה עכשווית.

גרגיי מודורוש כיהן כמנהלה המוזיקה של התזמורת הפילהרמונית המלכותית של לייז' בין השנים 2019-2025. במסגרת תפקיד זה הוא יצר שותפות אומנותית נדירה עם התזמורת, הקהל, והעיר,

שלאחרונה העניקה לו תושבות כבוד. בעבר כיהן כמנהל מוזיקלי של תזמורת דיז'ון־בורגון (2013-19) ומנצח ראשי של התזמורת הסימפונית של סוואריה (2014-20).

גרגיי מודורוש נולד בהונגריה ב־1984, ולמד מוזיקה עממית מגיל חמש אצל הדור האחרון של המוזיקאים המזוהים עם המוזיקה ההונגרית הצוענית והכפרית האותנטית. הוא המשיך ללימודי חליל, כינור וקומפוזיציה קלאסיים, וסיים לימודי נגינה בחליל באקדמיה על שם ליסט בבודפשט, ולימודי ניצוח מהאוניברסיטה למוזיקה ואומנויות הבמה של וינה, שם למד אצל מארק סטרינגר.

הוא מתגורר בלונדון עם אשתו החלילנית נעמי גיורי ושתי בנותיהם.

זוהי הופעתו הראשונה עם הפילהרמונית הישראלית.